

Cuprins

Lista figurilor	11
Lista tabelelor	16
Mulțumiri.....	19
Argument.....	21
 Capitolul I. Fundamente teoretice	 25
1.1. Definiții și repere conceptuale: didactică, psihopedagogie, procesul instructiv-educativ	25
1.1.1. „Dubito ergo cogito, cogito ergo sum” din secolul al XVI-lea până în secolul XXI.....	27
1.1.2. Profesorul debutant între formare, conținuturi, competențe și atribuții	31
1.1.3. Didactica și pedagogia între teorie, tehnologie și psihologie.....	36
1.1.4. Evaluarea trinomului: teorie, tehnologie și psihologie.....	38
1.2. Evaluarea personalului didactic (debutant)	39
1.2.1. Sistemul educațional – marele angajator.....	39
1.2.2. Evaluarea candidatului pentru accesul la formarea în profesia de profesor.....	46
1.2.3. Funcțiile, formele și scopul evaluării	47
1.2.4. Evaluarea candidatului pentru debutul în cariera pedagogică	47
1.3. Descriptori de performanță	49
1.3.1. Evaluarea perioadei formative de inducție	49
1.3.2. Evaluarea rezultatelor inducției și consacrarea în cariera didactică	50
1.4. Politici educaționale academice cu rol de predicție și selecție a viitoarelor cadre didactice	51
1.4.1. Flexibilitatea/rigiditatea în formarea academică.....	52
1.4.2. Conformitatea personalității	55
1.4.3. Formarea inițială, privită prin prisma curriculum-ului ca politică educațională.....	55
1.4.4. Formarea inițială, privită prin prisma autoevaluării și ca politică educațională.....	57
1.4.5. Teoria normelor de grup	59

1.4.6. Pozitivismul, instrument de predicție	60
1.4.7. Cadrul didactic în Europa și Asia.....	61
1.5. Bibliografie selectivă.....	63
Capitolul II: Metodologia cercetării	67
2.1. Actualitatea temei	70
2.1.1. Absolventul facultății de Științe ale Educației – profesor de cultură civică în școala românească. Interacțiunea dintre profesorul de cultură civică și societatea secolului al XXI-lea	70
2.2. Problema de cercetare	72
2.3. Scopul și obiectivele cercetării	74
2.4. Variabilele cercetării.....	74
2.5. Enunț cu caracter ipotetic în stadiul formării competențelor profesionale ale cadrelor didactice.....	75
2.6. Grupul participant la cercetare. Procedee de lotizare	75
2.6.1. Grupul de manageri educaționali/școlari	76
2.6.2. Grupul de studenți	76
2.7. Metode, tehnici și instrumente de colectare a datelor.....	77
2.7.1. Metoda anchetei pe bază de chestionar	77
2.7.2. Metoda anchetei pe bază de interviu	85
2.7.3. Metoda experimentului	87
2.7.4. Metoda observației	90
2.7.5. Metoda studiului de caz.....	91
2.8. Analiza datelor colectate în cercetarea empirică.....	92
2.8.1. Metode, procedee și tehnici statistic-cantitative.....	92
2.8.2. Metode, tehnici și instrumente de analiză a datelor calitative	93
2.8.3. Analiza de conținut.....	93
2.9. Corespondența obiective, enunțuri cu conținut ipotetic, metode de colectare și analiză a datelor cercetării. Matricea proiectului	94
2.10. Dimensiunea temporală. Diagrama Gantt	97
2.11. Posibile limite ale cercetării.....	97
2.12. Elemente de etică a cercetării.....	99
Capitolul III: Rezultatele cercetării empirice. Analize și interpretări.....	101
3.1. Etapa de pretestare - Proiect pilot	103
3.1.1. Identitate profesională: De ce aș alege/am ales cariera didactică?	103
3.1.2. Utilizarea Biofeedback și Polygraf în proiectul pilot/pretestare	129
3.1.3. Biofeedback-ul.....	130

3.1.4. Sincronizare și calibrare: Polygraful Model LX 4000 cu Biofeedback-ul.....	133
3.1.5. Concluzie parțială.....	136
3.2. Etapa de testare. Studiul 1 – Chestionar final: evaluarea identității profesionale a cadrelor didactice	138
3.3. Analiza datelor obținute	141
3.3.1. Itemul 1.....	141
3.3.2. Itemul 2.....	144
3.3.3. Itemul 3.....	150
3.3.4. Itemul 4.....	157
3.3.5. Itemul 5.....	163
3.3.6. Itemul 6.....	168
3.3.7. Itemul 7.....	173
3.3.8. Itemul 8.....	178
3.4. Studiul 2 – Inventarul de personalitate BIG FIVE	187
3.4.1. Introducere.....	187
3.4.2. Metodologie	189
3.4.3. Raport sintetic	191
3.4.4. Obiectiv și enunțuri de lucru cu conținut ipotetic	191
3.4.5. Structura grupului.....	192
3.4.6. Structura logică a testărilor	192
3.4.7. Analiza comparativă a răspunsurilor la testările cu aparatul Polygraf și Biofeedback cu răspunsurile studentilor la chestionare	192
3.4.8. Evaluarea datelor	194
3.4.9. Concluzii.....	196
3.5. Studiul 3 – Biofeedback și Polygraf.....	197
3.5.1. Instrumente folosite în testarea sincronizată	197
3.5.2. Obiective	197
3.5.3. Enunț cu caracter ipotetic general	197
3.5.4. Introducere în metodă	198
3.5.5. Concluziile parțiale ale studiului-pilot	198
3.6. Concluziile finale ale studiului-pilot.....	199
3.7. Metodă de operaționalizare.....	200
3.8. Studiul 3a – Enunțuri cu caracter ipotetic: <i>analiză și corelări de date</i>	207
3.8.1. Obiective	208
3.8.2. Enunțuri cu caracter ipotetic.....	208
3.8.3. Participanți.....	210
3.8.4. Date colectate.....	210
3.8.5. Concluzii.....	224
3.9. Studiul 4 - interviu cu managerii școlari din învățământul obligatoriu	225
3.9.1. Introducere	225
3.9.2. Metodologie	225

3.9.3. Raport sintetic	227
Concluzii și considerații finale.....	247
Corelarea rezultatelor obținute după testare	247
Referințe bibliografice.....	261
Anexe	
Anexa 1. Chestionar pentru evaluarea identității profesionale a cadrelor didactice.....	269
Anexa 2: Inventarul Big Five.....	277
Anexa 3: Ghid pentru interviul cu managerii școlari din învățământul obligatoriu	279
Anexa 4: Interviu cu managerii școlari din învățământul obligatoriu	280
Anexa 5: Sarcina de lucru - evaluarea manualului școlar de educație civică.....	297
Anexa 6: Instrucțiuni pentru aparatul Biofeedback.....	298
Anexa 7: Grafice generate de aparatul Biofeedback	299
Anexa 8: Instrucțiuni pentru aparatul Polygraf model LX 4000.....	301
Anexa 9: Grafice generate de aparatul Polygraf	305
Anexa 10: Texte olografe.....	307
Anexa 11: Formular de consimțământ informat	310

Capitolul I. Fundamente teoretice

*„Spune-mi și voi uita, arată-mi și poate îmi voi
aduce aminte, implică-mă și voi înțelege!”*

CONFUCIUS

1.1. Definiții și repere conceptuale: didactică, psihopedagogie, procesul instructiv-educativ

Profesorul, actor în rolul principal pe scena sistemului educațional - formativ, este *motorul* educației și al calității vieții oricărei societăți civilizate.

Valorizarea educației și învățării proactive (holistice), precum și a educației și învățării reactive, prin prisma formării profesorului de calitate, aducând plusvaloare societății din care face parte, constituie scopul lucrării noastre.

Pentru a pune în valoare atribuțiile actorului principal al învățării și educării, trebuie să-i fie evaluate:

- formarea sa ca individ al societății;
- formarea ca subiect al învățării;
- formarea ca didact;
- formarea ca pedagog;
- formarea ca psihopedagog;
- formarea ca psihodidact.

Setul de atribuții mai sus enunțate am dori să le numim *principii* ce pot fi temeiul profesionalizării cadrului didactic al secolului XXI-lea, pe care să se poată sprijini o societate temeinică și modernă.

Cadrul didactic urmează să fie privit ca un ax al comunității din care face parte, ca subiectul din propoziție și ca un critic ce armonizează contextul formativ; trebuie să fie acea persoană în care societatea/comunitatea să

investească mereu, în folosul comunității. O continuă actualizare a cunoștințelor sale poate să aducă plusvaloare întregii comunități din care acesta face parte.

Este bine cunoscut faptul că studenții care aplică în științele educației se îndreaptă către o profesie bine definită cea de cadru didactic. Problema cu care aceștia se confruntă este faptul că nu cunosc fișa postului și nici responsabilitățile ce îi așteaptă după ocuparea locului de muncă în învățământ. În acest sens, este necesară o supraveghere atentă a demersului formativ (prin consiliere) al viitoarelor cadre didactice, care să aibă proiectare în selecția acestora pentru ocuparea locurilor de muncă în educație.

Formarea academică inițială este primul pas spre profesionalizarea cadrului didactic la nivel de profesor, consacrat profesionist, în scopul:

- ✓ *reglării formării proprii (conștiente la nivel de **conștiință**, **responsabilitate**, cunoștințe și informații științifice specializate, actualizate);*

- ✓ *evaluării și reglării transferului cantitativ și calitativ de informații adecvate și selectate, utile și perceptibile, de receptor;*

- ✓ *evaluării și reglării soluționării situațiilor de criză formativă și cauzele acestora.*

Această formare trebuie să se producă indiferent de strategie și model: al achiziției, umanist, tehnicist sau incitativ-personal, în așa fel încât să completeze întru totul viitorul cadru didactic.

Profesorul debutant și experimentat, girant și garant, în același timp, al procesului educațional, este profund legat de termenul grecesc **mathetica/mathematikos** (*știința de a-i învăța pe alții*) și de legitățile normate de **metodologia pedagogică**.

Fuziunea dintre didactică și pedagogie devine *știință*. Ea are ca scop fundamental *modelarea personalității* prin cunoaștere.

Didactica reprezintă *procesul de învățământ*, iar **pedagogia** - *procesul de sinteză în educație*; ele nu pot fi separate, deoarece fuzionează în complexul proces al formării personalității subiecților, la fel precum învățarea fuzionează cu educația (fie ea formală, non formală sau chiar informală).

Aceste două procese se dovedesc incomplete, deoarece societatea secolelor al XX-lea și al XXI-lea înclină spre o educație opusă teoriei lui

Friedrich Herbart. Un nou element își face loc în educație: **psihologia**. Aceasta se asociază didacticii și pedagogiei, generând o terminologie contextualizată, tipică educației, adică **psihodidactica** și **psihopedagogia**. Aici este implicat procesul cognitiv, prin acțiunea de gândire pe care Descartes îl traduce prin verbele cu acțiune directă: „gândesc”, deci „exist”.

PSIHODIDACTICA este un nou concept în domeniul educației, prin care cadrele didactice trebuie să dea o formă și un context nou școlii moderne, armonizând competența, buna dispoziție/înclinația spre învățare și rezultatele obținute, aplecând balanța spre **autonomie didactică, creativitate și conștiinciozitate**.

PSIHOPEDAGOGIA s.f. *Aplicarea metodelor psihologiei experimentale în pedagogie. – Din fr. psychopédagogie*) înclină spre învățare și educarea centrată pe elev, actor în procesul formativ (inițial și continuu/pe tot parcursul vieții).

Procesul didactic, fiind definit ca proces, implică o tehnologie mai mult sau mai puțin restrictivă pentru a obține un produs finit, în cazul nostru - **cel al învățării**, având ca finalitate **devenirea** subiectului în formare, prin obținerea de performanțe. În acest sens, procesul în sine trebuie să prevadă scopul final ce determină o anumită formare prin educare și trebuie să găsească și să folosească metodele, instrumentele, mijloacele etc., adică logistica și managementul procesului prin care să-și atingă scopul.

1.1.1. „Dubito ergo cogito, cogito ergo sum” din secolul al XVI-lea până în secolul XXI

Cu siguranță, învățarea se bazează și pe dictonul „**Dubito ergo cogito, cogito ergo sum**”, dicton incitant, ce implică reflexia și reflecția în același timp; duce la creație, prin intuiție punând aici bazele învățării experimentale și croind drumul spre performanțe.

Fără a trece dincolo de epoca modernă, putem considera secolele al XVI-lea și al XVII-lea ca fiind o perioadă amplă, deschisă învățării elitiste, având ca exponent pe tatăl **filozofiei moderne**, René Descartes/Cartesius, ce declară că intuiția sa i-a dezvoltat conceptele pentru „fundamentele unei științe admirabile” (<http://referate.citatepedia.ro/despre/Descartes>). Opere precum **Regulile pentru îndrumarea minții** (<http://www.biblacad.ro/UPC>

-Descartes.html) nu fac altceva decât să deschidă drumul spre cultura de masă.

Secolul al XVII-lea îl aduce în prim plan pe Jan Amos Comenius /KOMENSKY, **fondatorul pedagogiei**, iar secolul al XVIII-lea pe Johann Heinrich Pestalozzi, „**întemeietorul școlii populare**” (Pestalozzi, H., *Texte alese*, trad. Antohi, I., București, Editura Didactică și Pedagogică, 1965, p. 71) care, sub egida cartezianului *Cogito ergo sum* promovează în opera sa cunoașterea/instruirea propovăduind „*Mersul esențial al naturii pe dezvoltarea omului*”, în favoarea dezvoltării unor politici educaționale extinse. Lucrările sale vor ajunge în Transilvania prin pastorul sas Stephan Ludwig Roth, discipolul lui Pestalozzi. Jan Amos Comenius (KOMENSKY) consideră că subiecții de aceeași vârstă au aceeași capacitate de învățare sau cel puțin similară, definind astfel **conceptul de lecție**, ca model unitar de diseminare a învățării, preluat apoi de Friedrich Herbart.

Jan Amos Comenius/KOMENSKY, în **Didactica Magna** (Comenius, J.-A., *Didactica Magna*, trad. Antohi, I., București, Editura Didactică și Pedagogică, s.a, p. 29), referindu-se la ființa umană, „*lată, omul, în sinea sa, nu este decât armonie. Așa după cum nu putem spune despre un orologiu sau despre un instrument muzical, care provine din mâna unui meșter iscusit, că nu mai este de folos dacă s-a stricat sau dezacordat (pentru că poate fi recuperat și îmbunătățit), tot așa se poate spune despre om, oricât ar fi el de decăzut din păcatul original, că poate fi restabilit în armonia sa prin puterea și virtutea lui Dumnezeu și cu ajutorul mijloacelor corespunzătoare*”.

Secolul al XVIII-lea imprimă formării individului o nouă concepție prin Johann Heinrich Pestalozzi; astfel încât familiei îi revine un rol important în formarea și educarea copiilor și tinerilor, formare pe care poporul român o exprimă, mai mult sau mai puțin lăudabilă, prin „*cei șapte ani de acasă*”, chiar și în zilele noastre.

În secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, educația este privită sub auspiciul autorității, unde *il padre padrone* și instituțiile de educație impun o *pedagogie autoritară*, promovată în stilul lui Friedrich Herbart - „*adevărat curent pedagogic herbertian*” (Dicționarul *Științele Educației*, 2007, vol. I, p. 533).

În această perioadă, Țara Românească consideră școala o necesitate și impune specializarea monografică/pe specialitate a cadrelor didactice.